

U. O. Top. ark.

Ekre, g.nr. 51. Gol, Buskerud.

Funn av stokkebåt.

ØK-reg. u. Hemsedal, gnr. 53, bnr. 61,
Gammeskog.

TRYGVE M.
DAVIDSEN

22.april 1964

Universitetets Oldsaksamling,
konservator Martin Blindheim.

Stokkebåten i Hemsedal.

Knut Skolt, Hemsedal har sent meg 2 fotografier av den för omtalte stokkebåt- som jeg vedlagt senner Dem.

Når De har set på disse bildene vil det være interessant å höre hva De mener om dette funnet, og hva der videre bör gjöres for å konservere og oppbevare denne båten.

Med hilsen

Trygve M.
Davidson

22.mai 1964.

AS/VM.

Herr Trygve M. Davidsen
Kapellveien 46
O s l o.

Fra førstekonservator Martin Blindheim har jeg fått overlevert et brev fra Dem vedlagt 2 bilder av den stokkebåten som ble funnet på Ålrust-Eikre i Hemsedal i 1960.

Båten synes å være i relativt bra forfatning og bør absolutt bli tatt godt vare på.

Enkle stokkebåter av denne typen er funnet over store deler av Europa, og i de nordiske land later de til å ha vært svært vanlige. Fra danske myrer og tjern kommer det årlig inn til museene fra 5 - 10 slike stokkebåter, og i Sverige og vårt eget land forekommer de sannsynligvis enda hyppigere. En rekke funn blir vel helst aldri rapportert til noe museum, og båtene blir liggende på tilfeldige steder hvor vær og vind i løpet av kort tid gjør ende på dem. Dette er veldig synd fordi stokkebåten er uløselig knyttet sammen med ervervslivet i våre innlandsbygder sannsynligvis fra de eldste tider og helt opp i vårt eget århundre. Et nærmere studium av stokkebåtens alder, opprinnelse og utvikling er en oppgave som sårt venter på sin mann. Inntil noen tar fatt på oppgaven må vi imidlertid forsøke å ta best mulig vare på alle funn, slik at de kan trekkes inn i en fremtidig undersøkelse.

Av det som her er sagt skulle det gå frem at det foreløpig vanskelig lar seg gjøre å uttale seg om alderen på båten fra Hemsedal. Den kan være fra forhistorisk tid, men også like gjerne - og helst - fra middelalder eller nyere tid, ja den kan sogar være fra forrige århundre. I Vitenskapsselskapets museum i Trondheim har de en stokkebåt fra Meldal som skal være bygget i 1820 og som var i bruk på elven så sent som i 1912.

I Glåmdalen og bygdene mot svenskegrensen og særlig i Solör-trakten har disse båtene vært svært vanlige, og der synes de også å ha vært i bruk enda i forrige århundre.

En interessant detalj ved mange av disse båtene, så også denne fra Hemsedal, er de hull som finnes langs båtripa på begge sider. Disse hullene later til å ha forbindelse med en "vingeanordning" på båten, d.v.s. bord eller fjöler lagt horisontalt langs båtripa på begge sider. På en stokkebåt fra Solör, som for en del år tilbake ble sendt inn til Norsk Skogbruksmuseum på Elverum var disse bordene intakte. Gjennom hullene var stukket kraftige trenagler eller plugger som bandt "vingene" til båtripa.

Slike "vinger" har sikkert gitt båten langt større stabilitet.

Dersom det er finnerens ønske at båten skal oppbevares på bygdetunet der oppe, har ikke Oldsaksamlingen noe i mot dette. Et annet sted hvor den naturlig hører hjemme er ved jakt- og fangst-avdelingen ved Norsk Skogbruksmuseum på Elverum. Jeg er sikker på at Skogbruksmuseet ville sette stor pris på en så verdifull tilvekst til samlingen.

Dersom den blir oppbevart i Hemsedal, vil jeg foreslå med tanke på bevaring at den smøres inn med kokt linolje og at den oppbevares på et betryggende sted og helst ikke i oppvarmet rum, da den i tilfelle har lett for å slå sprekker. Den bør naturligvis ligge beskyttet mot vær og vind.

De bilder Oldsaksamlingen har fått oversendt av båten ville jeg svært gjerne få lov å oversende til Norsk Skogbruksmuseum på Elverum, slik at de kan arkiveres der. Jeg håper det ikke er noe i veien for dette.

Med vennlig hilsen

Arne Skjölsvold.

Til Universitetets Oldsaksamling, Oslo

S T O K K E B Å T E N I H E M S E D A L

Den 8.juni 1960 fant Knut Skolt fra fjellgrenden Ålrust og Eikre en stokkebåt ved Gammen- en arm av det ca. tre km.lange ~~fjækk~~ vannet ~~Gammen~~ Vannen under Skogshorn, ca.850 m.o.h.

Om de nærmere omstendigheter ved funnet forklarer Skolt, at han med to karer var ifærd med å måle og kartlegge Eikreskogen på Tore=odden ved Trytehullene (se kartet). Den ene av dem ble stående på en tue som vippet opp og ned, en bevegelse som forplantet seg nede i vannkanten- og ga mistanke om at her måtte være noe usedvanlig. Da torven ble fjernet lå der en stokkebåt uten utliggere, men ellers lett å dra kjensel på.

Båten lå på land dekket av et ca.20 cm tykt lag av torv, med ak=terenden ca. 50 cm ut i vannet. Her etterlot den senere en renne 55 cm under vannflaten, 32 cm dyp og 40 cm bred.

Ca.150 mt lenger syd, på et bakke drag 50-60 mt fra vannkanten, fantes en jordhaug. Haugen består av rød mulljord, og er 5 mt lang i retning nord - syd, 1.60 mt bred og 0.50 mt høy- avrundet på alle sider. Mens terrenget omkring er steinet skogbund, kunne der ved ut=graving av et mindre hull på langsiden ned til 30 - 40 cm dybde, ikke påvises stein eller trerøtter. Langs haugens vestside ~~xxxpp~~ var oppkastet en ca. 20 - 30 cm dyp grøft, antagelig for å fylle på haugen. Noe som kan tyde på, at det har vært en boplass i nærheten er ennå ikke påvist...

Om den første bosetting i Hemsedal heter det, at den sansynligvis har foregått fra vestlandet, trolig fra Lærdal og Sogn⁺. Sikkert er det at stavkirken, revet i 1882, var oppført et av årene mellom 1207 og 1224⁺⁺. Fjellbygden Ålrust og Eikre, som ligger nærmest Gammen hvor stokkebåten er funnet, regnes iflg.professor Rygg, for å være av de eldste bebyggede steder i bygden. Iflg. et gammelt sagn ⁺⁺⁺,

---

+ Professor Rygg, ++ Trygve M.Davidsen: Den gamle stavkirken, 1964.

+++ Hans Flaten: Hemsedal 1814 - 1914.

lå den eldste kløvvegen oppe ved Vannen (Gammen) og så nedover ved Mattislien østover på Golsiden.

Om mannen som engang dro båten opp etter seg for siste gang hørte til på en av de nevnte steder eller var bosatt nærmere funnstedet er usikkert.

- - -

Imidlertid ble stokkebåten trukket lenger opp på land, hvor den ble liggende til vinteren 1964. Den ble da kjørt over isen og videre Lykkjavegen ned til gården Skolt i Ålrust og Eikre- hvor den fremdeles ligger (sommeren 1964).

Ved en nærmere undersøkelse her, viste det seg at stokkebåten er utformet og uthulet av en eneste furustamme som må ha hatt et tverrmål på ca. 60 cm. Øksingen er antagelig foretatt med et redskap med en ca. 9 cm bred og noe buet egg.

Stokkebåtens fulle lengde er 3.08 mt. Bredden forann 0.46, bak 0.57 mt, altså avtagende mot forenden således at det bare har vært nødvendig å flekke barken av i treets lengderetning. Høyde 0.35 - 0.37 mt. Bunden noe utflatet.

De øvrige mål er: Innvendig lengde 2.46, dybde 0.24 - 0.26 mt. Hullene til utliggerne ca. 5.5 cm.dm. Kjølens tykkelse ca. 11 cm.

Hullet midt bak i båten er 4 cm dypt og 5.5 cm i tverrmål. Dette hullet antas å ha tjent som feste for en gaffelformet grein- til en åre som ble brukt til å vrikke båten frem med (se tegningene).

Plassen i båten er m.a.o. så trang, at en småvoksen mann bare med vanskelighet har kunnet bevege seg i sittende stilling.

Med Oldsaksamlingens samtykke ønsker finneren Knut Skolt å overlate stokkebåten til "Bygdatunet" i Hemsedal, hvor den vil bli oppbevart etter Oldsaksamlingens anvisning.

+++
+

ETTERSKRIFT. Toreodden hvor Stokkebåten ble funnet, har engang tilhørt gården Toregard i Lykkja. Iflg. professor Rygg skriver denne også denne fjellgrenden seg fra tiden før 1576. Imidlertid er navnet Toreodden etter en mann i Medgården i Eikre gr.nr.51, br. nr. 4, 1766 - 1793 (Hemsedals Slektshistorie, pag.17).

At båtens byggmester er innvandret fra vestlandet er -etter nedskriverens mening- lite sansynlig, da vestlendingene fra gammelt

av var drevne båtbyggere som ville ha bygget en innlandsbåt på en helt annen måte. At den funne stokkebåt er flere hundre år gammel er hevet over enhver tvil- sammenliknet med flere århundre år gammelt tømmer og i betraktning av at stokkebåten var konservert av vann og flere lag torv. En forespørsel til professor Olaf Holtedahl om en ved hjelp av bunnfallet omkring stokkebåten kunne bestemme hvor lenge den hadde ligget på stedet, har vært negativ. En C - 14 bestemmelse på en trebite, er som kjent en komplisert og vanskelig affære og, etter manges mening, nokså usikker. Hvis den før nevnte jordhaug innerst ved Trytehullene kan tenkes å være en gravplass-, vil kanskje en utgraving kaste mer lys over stokkebåtens opprinnelse og alder.

August 1964

*trygve m.
Davidson*

PS. En eiendommelig detalj ved denne stokkebåten, som tydelig vises på fotografiet set bakfra, er et mannshode med skindlue, lavpannet med utstående kindben, flat nese, bred mund og rundskjegg. Bildet er fra naturens hånd formet i åpningen til den langsgående sprekk i akterskotten, i høyde med vannlinjen...

Rapport.

fra Karl Vibe-Müller

stokkebåt funnet i myr ved Gamen/Vannin Hemsedal.

Knut Skolt, Hemsedal p.o. viste frem en stokkebåt som han i 1960 tok op av myren i Gamen en arm av Vannin, på fjellet ved overgangen til Valdres.

Båtens lengde er 3.08 m og største bredde 0.57 m. Akterstevnen er tverravsluttet, noe butt fortsevn.

Esingen har boreringer antagelig feste for utliggere.

Arbeidsmerker viser serlig på akterstevnen aet det har vært brukt temmelig skarpt eggredskap, virker meget som jernøks.

Båten er omtalt i artikkel i Aftenposten 3.10.64 nr. 460.

Båten beror idag på Hemsedal folkemuseum. Hemsedal.

Herr Skolt anmodet om at det ble tatt C 14 bestemmelse av treverket og medsendte i den anledning prøve til deenne betsemmelse.

Oldsaksamlingen må ta stilling til hvorledes dette skal gjøres og underette ovennfor nevnte.

Vedrørende konservering av båten ville han også gjerne ha opplysning om fremgangsmåten .

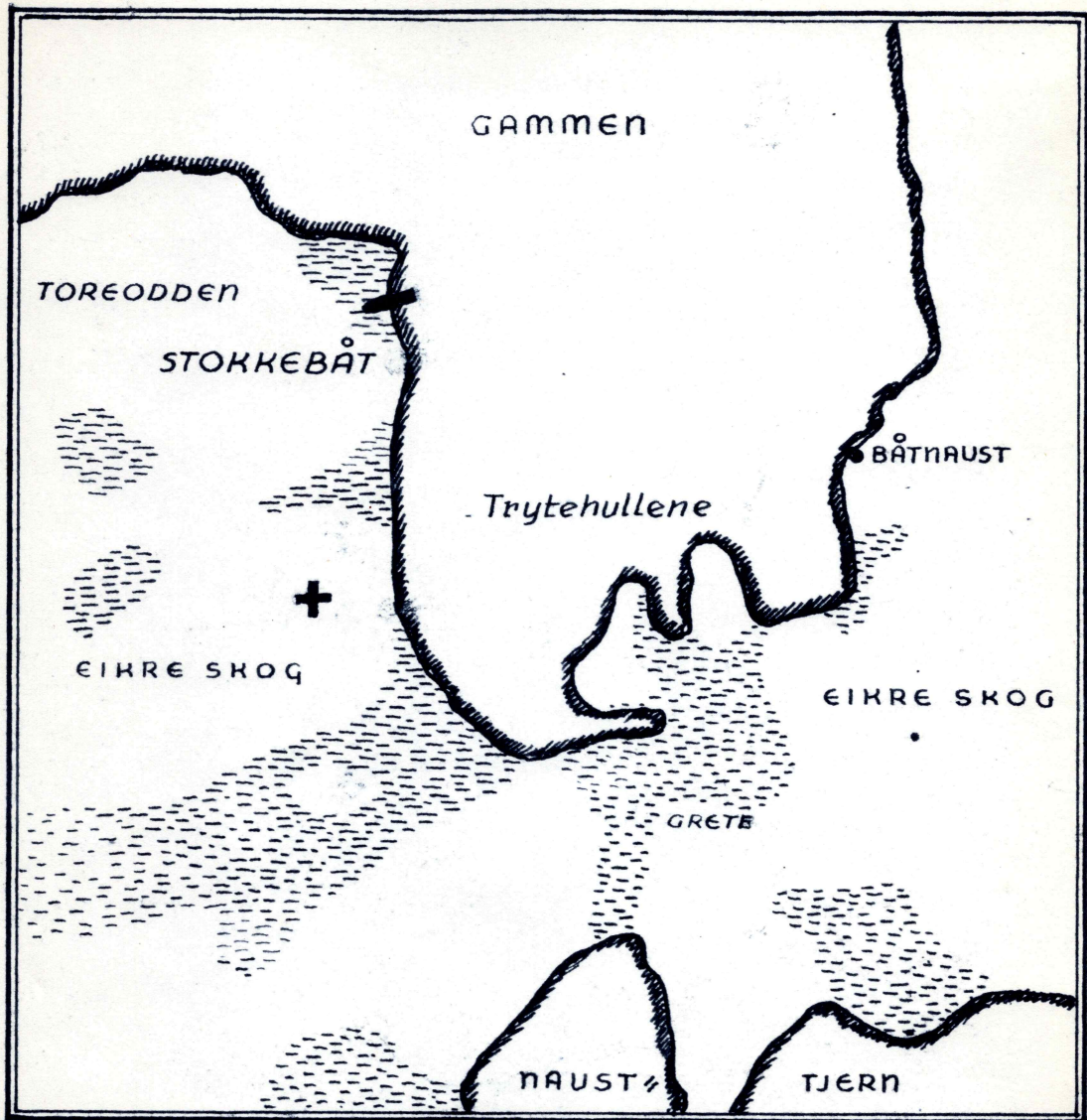
Ytterligere underwøkelsjer og besiktigelse av funnstedet ble ikke foretatt da undertegnede på dette tidspunkt ikke hadde anledning.

7/sep. 1966.

Karl Vibe-Müller

Karl Vibe-Müller.

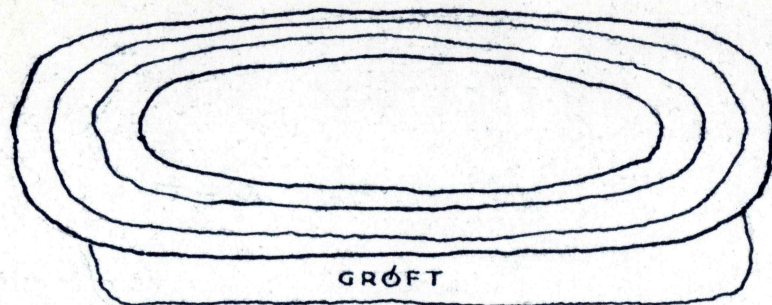

0 100 200 300 400 MT.

GAMMESKOGEN

1:4000

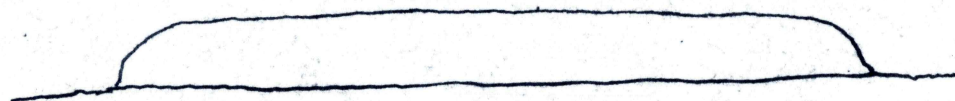

GRØFT

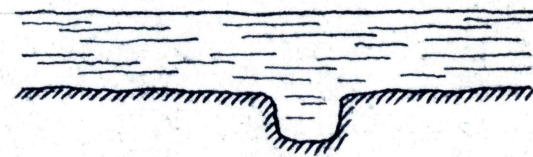
GRAVRAUG OG STOKKEBÅT
VED GAMMEN, FEMSEDAL.
1:50

DM

1964

GRAVRAUG CA. 150 MT. FRA STOKKEBÅTEN. 50-60 MT.
FRA VANNET. 5 MT. LANG, 1,60 MT. BRED, 0,50 MT. HØY.
GRØFT 20-30 CM. DYP. RØD MULDJORD.

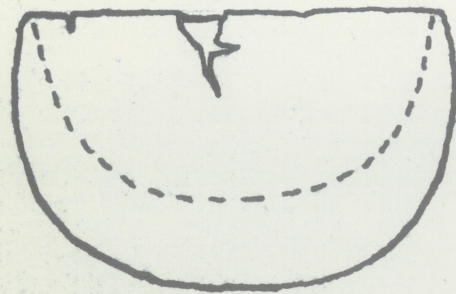
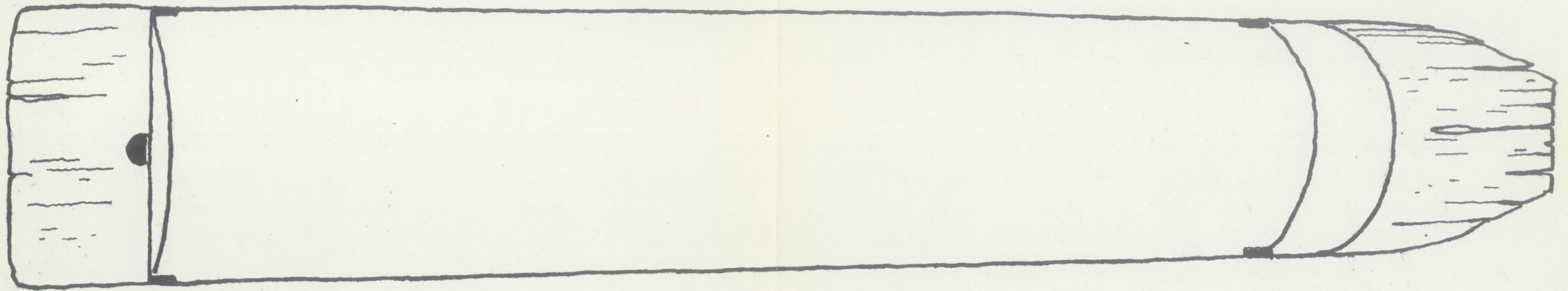
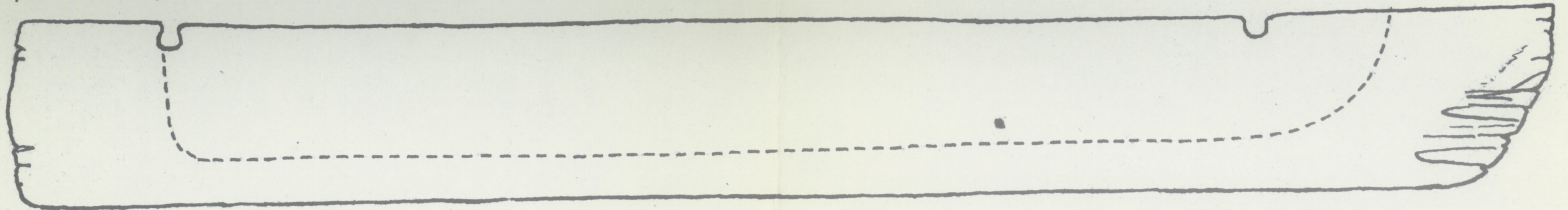
BÅTRENNE 55 CM. UNDER VANN/
FLATEN, 32 CM. DYP, 40 CM. BRED.
BÅTEN 2,58 MT. PÅ LAND. FORENDEN
DEKKET AV 20-25 CM. LAG AV TORV.

STOKKEBÅT FRA REMSEDAL

1:100

← 0,28 →

← 0,57 →

LENGDE 3,08 MT.

BREDDE 0,46 - 0,57

FØYDE 0,35 - 0,37

INNENDIG:

LENGDE 2,46

DYBDE 0,24 - 0,26

FULL CA. 5,5 CM. DM.

„ AKTER CA. 4 CM. DYPT

BAKBORD: AKTER-ARR ETTER FULL

FORREST: FULLET INNTAKT.

T
M
D

1964